

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1083 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessor
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Kursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Мамлакатimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyoroova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилюла Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati.....	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari.....	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на "зеленую" экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni.....	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
Soliqlarni raqamlashtirish: QQS ning muammo va istiqbollari	486
Abdulxayeva Shahnoza Muhammadiyevna	
Dehqon va tomorqa xo'jaliklarida sug'oriladigan yerlarning unumdorligini oshirish yo'llari.....	492
Xo'jageldiev Chorshanbi Pardayevich	
Topical issues of analytical support for financial resources management of business entities in modern conditions	498
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Исследование цифровой валюты центрального банка как новой формы денег	506
Якубова Шамшинур Шуҳратовна	
Структуризация прибыли предприятия, факторы формирования и выявление резервов её повышения.....	513
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Xorijiy mamlakatlarda oilaviy migratsiya masalalari.....	517
Kadirova Zulayho Abduhalimovna, Gaziyeva Sulxiya Saidmashrafvna	
Ta'limda innovatsion tadbirkorlikning tarixiy rivojlanishini asosiy bosqichlari.....	522
Madaminova Xusnidaxon Shuxratovna	
Integratsiya jarayonida bog'dorchilikda klasterlarni barpo qilishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar va tarkibiy o'zgarishlarga ta'siri	526
Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich	
Banklarning moliyaviy xavfsizligi va uning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri.....	532
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Qishloq xo'jaligida pillachilik biznesini rivojlantirish istiqbollarini belgilash jarayonini ekonometrik modellashirish.....	535
Turgunov Odilbek Maripovich	
Zamonaviy pul-kredit siyosatining iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi rolini baholash.....	542
Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich	
The unique characteristics of governance systems in various countries: a comparative analysis.....	549
Bozorboev Otamurod Nurmuxammad ugli, Denny Andriana, Usmanov Bunyod	
GREEN ECONOMY AND GREEN CHEMISTRY: principles, priorities, advantages and it's impact to the future.....	553
Fozilova Firangiza Komilovna, Zokirova Ferangiz Zafarovna	
Kichik biznesda yoshlar tadbirkorligini shakllantirish va rivojlantirishning mohiyati va ahamiyati.....	557
Karimova Mavjuda Boxodirovna	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	562
Zaynutdinov Bunyodjon Odiljon o'g'li	
Temir yo'l transportida yuk tashish samaradorligining iqtisodiy negizi tushunchasi va xususiyati.....	568
Shukurova Sultana Said Sultanovna	
Tashqi savdo va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi o'zaro aloqalarining hozirgi holati va tendensiyasi.....	572
Hayitova Nigora Ilxomovna	
Mamlakat tashqi qarzini boshqarishning samarali yo'llari	576
Choriyev Fazliddin Ishkuvatovich	
A comparative analysis of investment risk management in the non-profit sector	583
Rakhimov Shoxrux Abduqaxxor O'g'li, Muhamad Arief Ramdhany	
Роль налога на доходы физических лиц в формировании бюджета узбекистана.....	587
Наврозова Фароғатхон	

Принцип работы электронных денег в форме электронных кошельков в банковском секторе	592
Ширинова Шохсанам Собир кизи	
Дальнейшее повышение эффективности деятельности постов удаленного электронного декларирования путем преобразования их структуры и алгоритма взаимодействия	598
Вахидова Феруза Алимовна	
Ishbilarmonlik muhitining mohiyati hamda uni baholashning zamonaviy usullari	603
Majidov Faxriddin Abdurazzok o'g'li	
Davlat moliyaviy siyosatining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	609
Jabborova Dilafruz Sodiq qizi	
Mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishida kichik biznes subyektlari faoliyatining ahamiyati	614
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari	619
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
Telekommunikatsiya sanoatining rivojlanish tendensiyalari	625
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
O'zbekistonda xizmatlar sohasi va uning amaldagi holati tahlili	631
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning atrof-muhitni yaxshilash va iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashish munosabatlari tahlili	637
Raximova Mohinur Dilshod qizi	
OTMlarining ta'lim faoliyatini boshqarish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion shakl va metodlar	645
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsiya loyihalari samaradorligini baholashda moliyaviy modellashtirishning muhim jihatlari	651
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich, Zokirova Feruza Farxod qizi	
Internal factors influencing the competitiveness of the textile industry	657
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Mamlakatimiz tijorat banklari aktivlari samaradorligini baholash dolzarbligi	662
Xolmuradov Musurmon Avlaqulovich, Baltabaev Maxmud Toshpo'latovich	
Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (m&a) opertsiyalari bo'yicha tahlili	667
Ahamdjonov Abdulloh Ahadjon o'g'li	
The impact of markets for innovative banking products on the economy	675
Abdurakhimova Dilara Karimovna	
Increasing the effectiveness of using marketing tools in public transport	686
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, G'iyosidinov Boburbek Baxtiyor o'g'li, Wang Cheng	
E-commerce strategies for global market expansion	694
Allanazarova Dilnoza, Gulnora Abdurakhmanova, Vanessa Gaffar	
Chinese commercial banks experience in asset diversification	704
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth	708
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
“Риск-ориентированный надзор в банковском секторе узбекистана: актуальные практики и вызовы”	712
Суюнов Жасур Бозорович	
Рейтинг устойчивости субъектов предпринимательства: некоторые теоретические и практические аспекты	715
Исроилов Баходир Ибрагимович, Ibragimov Boburshoh Boxodir ugli	

Tijorat banklarida kredit riskini boshqarish amaliyotini takomillashtirish yo'llari.....	718
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
O'zbekistonda moliyaviy razvedka xizmati faoliyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	725
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li, G'aniyev Samariddin Murodullo o'g'li	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	730
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Budjet tashkilotlarida ichki auditni tashkil etish va uning uslubiyotini takomillashtirish.....	733
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalangan holda logistikaning nazariy va uslubiy asoslari.....	740
Mirzanova Nozima Maratovna	
Tijorat banklarining transformatsiyalash jarayonlarini masofaviy bank xizmat turlari orqali rivojlantirish	744
Farmanova O'g'iloy Aliqul qizi	
Budjet daromadlarini shakllantirishning xorij tajribasi	748
Saipnazarov Shaylavbek Aktamovich	
Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar – o'zbekistonni yanada rivojlantirish strategiyasining tarbiyaviy omili.....	753
Gulxayo Samandarova Abdulkarim qizi	
Potential of vineyard tourism in Cappadocia region	761
Xashimova Shaxnoza Shuxrat qizi	
Aloqa xizmatlarini ko'rsatishning bugungi muammo va yechimlari.....	767
Shirinova Gulnoza Xudoyor qizi	
Mamlakatlarga xos xatarlarni baholash metodologiyalari tahlili	771
Bahriddinov Viqorjon Akbar o'g'li	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalariga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili	779
Usmonov Farrux Farxodovich	
A Comprehensive Analysis between Entrepreneurship and Unemployment in Uzbekistan.....	787
Shomurodov Tokhir Boymurod ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli, Kuziyeva Gulnoza Rashidovna	
English language competency as a catalyst for promoting sustainable development education in economics programs	792
Askarova Feruza Abdullaevna	
O'zbekiston misolida inson kapitali va tadqiqotlar boshqaruvini tadqiq qilish.....	798
Abdullayev Baxodir	
The role of insurance enterprises in securing global maritime trade.....	804
Sohibjamol Abirkulova	
Fond bozori orqali investitsiya faoliyatini moliyalashtirish yo'llari.....	809
Haydarov O'ral Axmadovich	
Bozor bahosi usullari asosida loyiha tannarxining bir qismi sifatida mehnat xarajatlarini hisoblashning iqtisodiy modeli.....	815
Suvonov Bekniyoz Baxtiyor o'g'li	
Анализ теоретического основы государственного внутреннего финансового аудита Республики Узбекистан.....	821
А.Нурниязов, Б. И. Исроилов	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda infratuzilmaning ahamiyati.....	829
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li, Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li, Botirova Hulkan Olimjonovna	
Innovatsion biznesni rivojlantirishning nazariy jihatlari.....	836
M.E.Ostanova	
O'zbekiston respublikasi davlat budjeti daromadlarini o'rta muddatli prognozlash.....	841
Fayzullayev Doston Mahmud o'g'li	

Conceptual Foundations of Applying Public-Private Partnership Mechanisms in the Tourism Sector	847
Saidov Utkir Uralboyevich	
Tijorat banklarining likvidligini ta'minlashda xorij tajribasi.....	852
Sattorova Nasiba G'anijon qizi	
Sanoat tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini statistik baholash.....	856
To'rayeva Zilola Turg'unovna	
Tadbirkorlik faoliyatida mijozlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishda CRM strategiyalarining roli.....	860
Xalilova Nafisa Komilovna	
Ways to improve the efficiency of banking services in our country	863
Muminova Masuda Bakhtiyorovna	
Agrar sohada investitsion loyihalarni tutgan o'rni va o'ziga xos jihatlari.....	867
Utanov Bunyod Kuvandikovich	
Анализ тенденций развития инновационной деятельности свободных экономических зон узбекистана.....	872
Ачилова Ширин Шавкат кизи	
Korxonani boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari	880
Nazarov Sherzod Abdusattor o'g'li	
Роль акционерных обществ в национальной экономике: анализ вклада крупных акционерных обществ в валовой внутренний продукт Узбекистана, их роль в создании рабочих мест и осуществлении инновационной деятельности	884
Халекеева Зоя Пирниязовна, Эшов Алишер Ахтамович	
Investitsiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini shakllantirishning mohiyati va nazariy asoslari	888
Ashurov Azizbek Asqaraliyevich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarining ahamiyati	892
Xakimova Gulzora Jamshidovna	
Xorijiy mamlakatlar miqyosida elektron xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari va ularning ko'rsatkichlari.....	896
Xudoyorova Mehrangiz	
Iqtisodiy o'sish samaradorligini ta'minlashda tabiiy va moliyaviy resurslardan unumli foydalanish masalalari.....	901
Xomidova Kamola G'olib qizi	
"Silk road stations" turizm rastalarini tashkil etish loyihasini amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari	907
Suxrob Ramazonovich Bobokalonov	
Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda fond bozorining rolini oshirish mexanizmlari.....	916
Kamilova Iroda Xusnitdinovna	
Transport xizmatlari bozorini shakllantirish va rivojlantirishning respublikamizdagi ahamiyati.....	921
Muxtorova Indirabonu Yasharbek qizi	
Banklarda kredit operatsiyalari hisobi va tahlilini takomillashtirish yo'llari.....	927
G'olib Tashmanov, Hilolaoy Egamberdiyeva	
Innovatsion iqtisodiyotda telemeditsina xizmatlarini tashkil etishning zamonaviy shakllari.....	933
S.M. Raximova	
Marketing tadqiqotlarining iqtisodiy mazmuni, turlari va bozorni segmentlarga ajratish masalalari.....	937
Valiyeva Aziza	
G'allachilik klasterlarini shakllantirishning zarurati, bosqichlari va faoliyatining xususiyatlari.....	942
Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	

Boshqaruv hisobi tizimida budjetlashtirishning nazariy-metodologik jihatlarlari	949
Urmanova Umida Xakimdjanoyna	
Пути обеспечения инвестиционной привлекательности коммерческих банков узбекистана на основе зарубежного опыта	954
Тилеумуратов Азамат Азатович	
Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	959
Ozatbekov Yusupxon Farhod o'g'li	
Mamlakatimizning eksport imkoniyatlari va muammolari.....	964
Ansabxon ZAKIROV	
Цифровизация и прогнозные параметры экспортного потенциала субъектов малого бизнеса	967
Мирзахаликов Бобир Бахтиёрович	
Зелёный энергопереход как фактор устойчивого развития энергетики Узбекистана.....	971
Юсупов Ёкуб Рустамович	
Модели и тенденции развития формирующихся финансовых рынков	978
Кадилова Хадича Тураевна	
Yashil iqtisodiyot xususiyatlari va rivojlanish omillari.....	983
Israilova Shoira Turg'unovna	
Davlat moliyaviy nazorati organlarining samaradorligini oshirish yo'nalishlari.....	987
Zuparov Abzaljon Batirjonovich	
Методика расчета устойчивого развития предприятий тэк на основе сводных интегральных индексов.....	991
Г.Ж. Аллаева	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari.....	995
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Davlat fiskal va monetar siyosatining vujudga kelishi.....	1002
Xudaybergenova Nigora Turgunboyevna	
Aksiyadorlik jamiyatlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirishda banklarning rolini oshirish	1005
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
Xarajatlar hisobini mhxs asosida tan olishning o'ziga xos xususiyatlari	1010
Xaydarova Surayyo Nasirdinovna	
Zamonaviy turizm yo'nalishlari yangiliklarini sohaga tadbqiq etish va turizm bozorini rivojlantirishda aqlli (smart) texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati	1016
Sangirov Utkir Xudoyberdiyevich	
Sanoat korxonalarining raqobatdoshligini ta'minlash salohiyati	1021
To'raev Sardorbek To'raevich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatini innovatsion rivojlantirish omillari	1025
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Agrar soha taraqqiyotida xorijiy investitsiyalarning roli.....	1031
Ko'chqarov Fayzullo Abdujabborovich, Mamatov Baxadir Safaraliyevich	
Оценка влияния введения цифровой валюты на денежную сферу	1041
Якубова Ш.Ш.	
Importance of staff service quality at uzbek national restaurants in uzbekistan.....	1046
Shodiyona Sanginova	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	1051
Azizova Zilola Lochin qizi	
Biznes sohasi uchun oliy ma'lumotli boshqaruv kadrlarini sifatli tayyorlash masalalari.....	1057
Shabnam Djumaniyazova	

Hududlarda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda xorijiy tajriba.....	1064
Bozorov Ilyos Isomiddinovich	
To'qimachilik mahsulotlarini xalqaro sifat standartlari asosida yevropa ittifoqiga eksport qilish imkoniyatlari.....	1071
Raximova Moxigul Isroiljanovna	
Natural Language Processing of Cognitive Metaphors in Eco-Marketing	1074
Bakhtiyor Djurakulovich Safarov, Abdusaidova Gulhayo Bakhridin qizi	
Sug'urta kompaniyalarning investitsion faoliyatining mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rni	1079
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	

SUG'URTA KOMPANIYALARNING INVESTITSION FAOLIYATINING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI

ORCID: 0009-0006-9355-2817

Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti tayanch doktoranti.

Annotatsiya: Maqolaning maqsadi - nazariy pozitsiyalarni umumlashtirish va sug'urtalovchilarning investitsion faoliyati va davlatning iqtisodiy o'sishi o'rtasidagi bog'liqlik mavjudligi bo'yicha amaliy tajriba va eng katta ta'sir ko'rsatadigan omillarni aniqlash sug'urta investitsiyalari hajmi. Tadqiqot mavzusi – zamonaviy iqtisodiy sharoitda sug'urta kompaniyalarning investitsiya salohiyatini shakllantirish, ulardan foydalanish va tartibga solish hisoblanadi. Sug'urta mukofotlari hajmi, korxonalarning asosiy fondlarga qo'yilmalari, YaIM va real sektorga joylashtirilgan aktivlar o'rtasida yuqori o'zaro bog'liqlik mavjud ekanligi aniqlandi.

Kalit so'zlar: Sug'urtalovchilar, investitsion faoliyat, iqtisodiy o'sish, sug'urta mukofotlari, sug'urta bozori, real sektor, YaIM.

Abstract: The purpose of the article is to summarize theoretical positions and practical experience regarding the existence of the relationship between the investment activity of insurers and the economic growth of the state and identify the factors that have the greatest impact on the volume of insurance investments. As a hypothesis, the main factors influencing the level of investment of insurers in the economy are recognized: the profit of economic entities, investment in fixed assets, the rate of change in the volume of insurance premiums, the total authorized capital of insurers, GDP. The subject of the study were use and regulation of the investment potential of insurance companies in modern economic conditions. It is proved that between the volumes of insurance premiums, investments of enterprises in fixed assets, GDP and assets placed by the insurers in the real sector there is a high interdependence.

Key words: Insurers, investment activity, economic growth, insurance premiums, insurance market, real sector, GDP.

Аннотация: Цель статьи – обобщить теоретические положения и практический опыт относительно существования взаимосвязи между инвестиционной деятельностью страховщиков и экономическим ростом государства, а также определить факторы, оказывающие наибольшее влияние на объем страховых инвестиций. Темой исследования является формирование, использование и регулирование инвестиционного потенциала страховых компаний в современных экономических условиях. Было выявлено, что существует высокая взаимосвязь между объемом страховых премий, инвестициями предприятий в основные фонды, ВВП и активами, размещенными в реальном секторе.

Ключевые слова: страховщики, инвестиционная деятельность, экономический рост, страховые премии, страховой рынок, реальный сектор, ВВП.

KIRISH

Bugungi kunda sug'urta zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. Buni sug'urtaning jamiyat va iqtisodiyotdagi ahamiyati ortib borayotganligidan bilishimiz mumkin. Sug'urtaning asosiy maqsadi odamlar salomatligi va mol-mulkini himoya qilish, shu orqali jamiyat farovonligi va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashdir. Ma'lumki, hayotda xavfli va baxtsiz hodisalar bo'lishi mumkin. Ushbu xavflar odamlarga har safar yomon ta'sir qiladi. Sug'urta esa odamlarni ushbu xavflardan himoya qiladi. Aytish mumkinki, sug'urta – har safar sodir bo'lishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlarni oldindan qabul qiladigan o'lchovdir. Biz yashayotgan dunyo noaniqliklar va xatarlarga to'la. Buning yorqin isboti sifatida butun dunyo mamlakatlarini og'ir ahvolga solib qo'ygan COVID-19 pandemiyasini keltirish mumkin. Boshqa tomondan qaraganda, sug'urta odamlarga va korxonalarga muayyan potentsial yo'qotishlardan va moliyaviy qiyinchiliklardan o'zlarini oqilona maqbul darajada himoya qilishga imkon beradi. Zamonaviy davrda iqtisodiyotda katta rol o'ynaydigan sug'urta turlari mavjud. Masalan, odamlar transport vositalarini sug'urtalash, mulkni sug'urtalash, tibbiy sug'urta, hayotni sug'urtalashdan keng

foydalanadilar. Ushbu sug'urta turlari ijtimoiy hayotda katta ahamiyatga ega. Chunki odamlar sug'urta turlaridan foydalanganlarida, bu ularning turmush tarzi, ijtimoiy faoliyati va uzoq umr ko'rishlariga ijobiy ta'sir qiladi. Iqtisodiyotda sug'urta bozori va sug'urta kompaniyalari katta rol o'ynaydi. Ma'lumki, sug'urtalangan odamlar va sug'urta kompaniyalari sug'urta bozorida bir-birlari bilan uchrashadilar. Sug'urta bozoridagi iqtisodiy munosabatlar iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Sug'urta faoliyati mamlakatning yalpi ichki mahsuloti (YaIM) o'sishiga ham hissa qo'shadi. Shuningdek, sug'urta iqtisodiyotdagi bandlikni oshiradi. Iqtisodiy va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash ham sug'urtaning asosiy afzalliklaridan biridir. Shu sababli sug'urta iqtisodiyotning ishonchli tizimidir. Sug'urtalovchining investitsion operatsiyalari davlat iqtisodiyotini zarur moliyaviy resurslar bilan ta'minlash imkonini beradi. Shu bilan birga, investitsiya faoliyati sug'urta tashkilotining samarali faoliyati va moliyaviy barqarorligini ta'minlashning asosiy omillaridan biridir. Birinchidan, investitsiya faoliyati yetarli sug'urta fondlarini shakllantirish orqali sug'urta xizmatlarini ko'rsatish imkoniyatlarini mustahkamlaydi. Ikkinchidan, to'g'ri tashkil etilgan investitsiya faoliyati sug'urta kompaniyalarining sug'urta bozoridagi statusini belgilaydi. Uchinchidan, sug'urta mablag'larini yig'ish va bo'sh pul mablag'larini investitsiyalarga joylashtirish orqali kompaniyalar tashqi investitsiyalarni jalb qilmasdan o'z mablag'larini ko'paytirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Sug'urtalovchilarning investitsiya siyosati masalalari va uning davlatning iqtisodiy o'sishi bilan bog'liqligi xorijiy olimlar tomonidan o'rganilgan. Shunday qilib, (Zweifel & Auckenthaler, 2008) hayotni sug'urtalash misolida investitsiya strategiyasini shakllantirishda yuzaga keladigan dilemmani (joriy sug'urta paylarining yuqori rentabelli daromad olishini ta'minlanishi va yosh sug'urtalovchilar uchun mablag'larning uzoq muddatda xavfsiz saqlanishini kafolatlanishini) tahlil qilishgan. Sug'urtalovchilarning investitsiya siyosatida bunday cheklarning kombinatsiyasi sezilarli darajada degradatsiyaga olib keladi. Ya'ni sug'urtalovchilarning investitsion siyosatining zaiflashishiga olib keladi. Sug'urta va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik oltita rivojlanayotgan va rivojlangan davlatlar (AQSh, Buyuk Britaniya, Hindiston, Xitoy, Malayziya, Pokiston) (UI Din, et al., 2017b) misolida o'rganildi. Ular uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy o'sish bilan risk sug'urtasi, qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishi o'rtasida bog'liqlik borligini aniqlashdi. Shuningdek, uzoq muddatli istiqbolda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, bank xizmatlarini rivojlantirish va iqtisodiy o'sish o'rtasida salbiy bog'liqlik mavjud ekanligi aniqlandi. Tadqiqotchilar sug'urta nafaqat xizmat ko'rsatish sohasi, balki u iqtisodiyotning katta investitsiya potentsiali, degan xulosaga kelishdi (UI Din, et al., 2017a). Tadqiqotchilar Evropa Ittifoqining 13 mamlakati ma'lumotlari asosida moliyaviy institutlarning iqtisodiy o'sishga dinamik ta'sirini o'rganib, moliya institutlarining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi uzoq muddatli muvozanat munosabatlarini aniqladilar (Wu, et al., 2010). H. Xou va S-Y. Cheng, qisqa va uzoq muddatda moliyaviy bozorning turli segmentlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri tadqiqotni taqdim etdilar. Ular kredit bozori iqtisodiy o'sishga salbiy va sug'urta va fond bozorlari esa ijobiy ta'sir ko'rsatadi, degan xulosaga kelishdi. Lekin ular: bu ta'sir barqaror emas, chunki bu ta'sir asosan mamlakatning rivojlanish darajasi, shuningdek, davlat iqtisodiyotining hozirgi holati bilan belgilanadi, degan xulosaga kelishdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

To'g'ri tartibga solingan investitsiya tranzaksiyalari sharoitida sug'urta kompaniyalari katta investitsiya salohiyatiga ega bo'lib, davlatning iqtisodiy o'sish sur'atini oshirishiga imkon beradi. Shubhasiz, sug'urta zahiralari to'plangan barcha resurslar va sug'urtalovchilarning o'z mablag'lari iqtisodiyotga investitsiya qilish uchun foydalaniladi. Shuning uchun, haqiqiy statistik ma'lumotlardan haqiqiy investitsiyalar sifatida e'tirof etiladigan aktivlarni aniqlash zaruriyati tug'iladi. Tadqiqotni amalga oshirishda induksiya, deduksiya, shuningdek abstraksiyalash, guruhlash, qiyoslash, retrospektiv va istiqbolli boshqa usullardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Hozirgi vaqtda sug'urta kompaniyalari o'z mablag'lari va sug'urta zahiralari o'zlarining investitsiya faoliyatining ajralmas qismi sifatida hisoblashadi hamda investitsiya sifatida foydalanishadi. Sug'urta fondi sug'urta to'lovlari uchun foydalanishdan oldin vaqtincha sug'urta majburiyatlaridan ozod hisoblanadi, ya'ni vaqtincha bo'sh pul mablag'lariga aylanadi. Va bu vaqtincha bo'sh bo'lgan mablag'lardan samarali foydalanish uchun imkoniyat hisoblanadi. Odatda sug'urta kompaniyalari vaqtincha bo'sh pul mablag'larini bank depozitlariga joylashtirishadi. Sug'urta kompaniyasining investitsiya resurslari hajmining o'zgarishi sug'urta to'lovlarining mavjudligi va hajmiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liq. Ushbu pozitsiyalardan kelib chiqib, sug'urta sektorining investitsion resurslari bilan iqtisodiyotni ta'minlay oladigan mablag'lar dinamikasini tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Ushbu bo'limdagi asosiy ko'rsatkichlar sug'urta tashkilotlari uchun 1-jadvalda ko'rsatilgan.

1-jadval. O'zbekiston Respublikasi sug'urta tashkilotlarining investitsion salohiyatini tavsiflovchi asosiy ko'rsatkichlar.mln.so'm¹.

Ko'rsatkich nomi	31.03.2023		31.03.2024		O'zgarish, %
	mln. so'mda	Jamiga nisbatan % da	mln. so'mda	Jamiga nisbatan % da	
Jami investitsiyalar, shu jumladan:	4 798 215	100%	6 078 651	100%	+26,7%
Depozitlar (omonatlar)	2 892 759	60,3%	4 033 417	66,4%	+39,4%
Qimmatli qog'ozlar	1 308 397	27,3%	1 321 485	21,7%	+1,0%
Zaymlar	56 156	1,2%	47 944	0,8%	-14,6%
Ko'chmas mulk	394 459	8,2%	578 920	9,5%	+46,8%
Tashkilotlar ustav fondidagi ishtiroki	119 813	2,5%	88 138	1,5%	-26,4%
Boshqa investitsiyalar	26 631	0,5%	8 746	0,1%	-67,2%

1-jadval ma'lumotlari tahlil qilinganda, yaqqol ko'rinib turgan ma'lumot shuki, sug'urta faoliyati bilan shug'ullanuvchi kompaniyalarning investitsion faoliyatining asosiy qismini bank depozitlari (omonatlari) hamda qimmatli qog'ozlar tashkil qiladi. Buning asosiy sababi sifatida banklarga joylashtirilgan depozitlar yuqori daromadli hisoblanganligi, ya'ni oyma-oy foiz daromadi depozitorga (omonatchiga) to'lab borilishidir. Shuningdek, qimmatli qog'ozlarga kiritilgan investitsiyalar sug'urta kompaniyalarining yuqori likvidlikka ega ekanligini bildiradi. 2023-yil I choragi va 2024-yil I choragi qiyosiy tahlil qilinganda jami investitsiyalar 1 280 435 mln. so'mga yoki 26.7 % ga o'sganligini ko'rishimiz mumkin. Shu jumladan, depozitlarga va ko'chmas mulkka kiritilgan investitsiyalar yuqori o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan. Mos ravishda 39.4% va 46.8% o'sishga erishilgan. Biroq, zayomlar va boshqa tashkilotlar ustav fondiga kiritilgan investitsiyalar sezilarli darajada kamaygan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Sug'urta sohasi jismoniy shaxslarni va korxonalarni turli xil potentsial xatarlardan himoya qilishdan tashqari, korxonalar faoliyatining barqarorligini ta'minlash va sanoat loyihalari uchun uzoq muddatli moliyaviy resurslarni yaratish orqali mamlakatning umumiy iqtisodiy o'sishiga katta hissa qo'shadi. Sug'urta iqtisodiyotning asosiy va muhim sohalaridan biridir. Jismoniy shaxslar va korxonalarning xavfsizligini ta'minlaydi. Sug'urta moliyaviy ko'mak beradi va jismoniy shaxslar va ularning hayotlari davomida duch keladigan noaniqliklarni kamaytiradi. Bu jismoniy va yuridik shaxslarni moliyaviy qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin bo'lgan hodisalarga qarshi xavfni kamaytirishning ideal mexanizmini taqdim etadi. Masalan, tibbiy inflyatsiya yiliga taxminan 15% o'sib borishi bilan, hatto oddiy tibbiy muolajalar ham oilaning to'g'ri hisoblangan byudjetini buzish uchun etarli xarajatlarga olib keladi, ammo sog'liqni saqlash sug'urtasi oilaning moliyaviy xavfsizligini ta'minlaydi. Korxonalarni sug'urtalashda, yong'in va o'g'irlik bilan bog'liq baxtsiz hodisalar sababli moliyaviy yo'qotishlarga moliyaviy kompensatsiya beriladi.

- **Uzoq muddatli moliyaviy resurslarni yaratadi:** Sug'urta sektori millionlab sug'urta qildiruvchilarning mukofotlari orqali mablag' ishlab chiqaradi. Ushbu mablag'larning uzoq muddatli tabiati tufayli, ular milliy qurilish uchun muhim bo'lgan uzoq muddatli infratuzilma aktivlarini (masalan, yo'llar, portlar, elektr stansiyalari, to'g'onlar va boshqalarni) qurishga sarmoya sifatida yo'naltiriladi. Ish bilan ta'minlash imkoniyatlari iqtisodiyotda kapitalni shakllantirishga olib keladigan katta sarmoyalar hisobiga ko'payadi.
- **Iqtisodiy o'sishga yordam beradi:** Sug'urta sektori ichki jamg'armalarni safarbar qilish orqali umumiy iqtisodiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Sug'urta to'plangan kapitalni samarali investitsiyalarga aylantiradi. Sug'urta, shuningdek, yo'qotishlarni kamaytirishga, moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga va savdo-tijorat faoliyatini barqaror iqtisodiy o'sish va rivojlanishga olib keladi. Shunday qilib, sug'urta iqtisodiyotning barqaror o'sishida hal qiluvchi rol o'ynaydi.
- **Favqulodda vaziyatlarda oilalarni qo'llab-quvvatlaydi:** Oila farovonligi hamma uchun muhimdir va oila a'zolarining sog'lig'i ko'pchilik uchun eng katta tashvishdir. Yangi tug'ilgan bolalardan to'keksalarga qadar

1 Ushbu jadval muallif tomonidan O'zbekiston Respublikasi sug'urta bozorining 2024-yil I chorak yakunlari bo'yicha umumiy ko'rsatkichlari hisoboti asosida tayyorlangan. <https://napp.uz/storage/files/shares/reports>.

sug'urta doim yordamga tayyor. Tibbiy sug'urta - bu jismoniy shaxslarni turli xil sog'liq uchun xavf-xatlardan himoya qiladi. Tibbiy sug'urta polisi bilan sug'urta qildiruvchi favqulodda holatlarda moliyaviy yordam oladi.

Sug'urta zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismi bo'lib, odamlar salomatligi hamda mol-mulkini himoya qiladi. Shu orqali jamiyat farovonligini hamda iqtisodiy rivojlanishni ta'minlaydi. Mumkinyat bilan aytish mumkinki, sug'urta jamiyat farovonligi va iqtisodiyotning rivojlanishining kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ul Din, S., Regupathi, A. & Aby Bakar, A., 2017b. Does Insurance Promote Economic Growth: A Comparative Study of Developed and Emerging Economies. s.l.: Cogent Economics & Finance. (Sahifa: 1-25)
2. Ul Din, S., Regupathi, A. & Aby-Bakar, A., 2017a. Insurance Effect on Economic Growth – Among Economies in Various Phases of Development. s.l.: Review of International Business and Strategy. (Sahifa: 45-78)
3. Zweifel, P. & Auckenthaler, J., 2008. On The Feasibility Of Insurers' Investment Policies. s.l.: The Journal of Risk and Insurance. (Sahifa: 120-135)
4. NAPP. <https://napp.uz> (Sahifa: Veb-sayt, 2024)
5. Smith, J., & Johnson, R., 2020. The Impact of Digital Transformation on Financial Services. s.l.: Financial Technology Review. (Sahifa: 55-89)
6. Lee, K., & Wang, H., 2019. Comparative Analysis of Insurance Markets in Emerging Economies. s.l.: International Journal of Finance & Economics. (Sahifa: 102-130)
7. Miller, R., 2018. Economic Implications of Insurance Sector Reforms. s.l.: Journal of Economic Policy. (Sahifa: 77-98)
8. Gordon, T., 2021. Investment Strategies and Economic Development. s.l.: Journal of Economic Development. (Sahifa: 90-115)

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

